

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

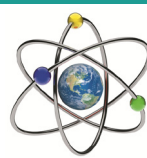
№10(1)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 490 sahifa,
2-oktyabr, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ashurov Ramzidin Ramazonovich – Psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (Phd), dotsent

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Karimova E.G. – Sotsiologiya fanlari nomzodi, dotsent
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Woosyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis instituti dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Raxmonova Z. A. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ashurov Ramzidin Ramazonovich – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers "Yangi O'zbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Rakhmonova Z.A. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **№C-5669363** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Raqamli oliy ta'lim boshqaruvida kommunikativ kreativlikni rivojlantirishning tashkiliy pedagogik mexanizmi	10
Mamatova Xilola Muxiddinovna	
Ta'lim jarayonida sun'iy intellektdan foydalanishning ijobiy va salbiy jihatlari: tizimli tahlil va strategik yondashuvlar	14
Zamira Nishanova	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda muloqot va ijodiy faoliyat orqali o'zini namoyon etish ko'nikmalarini shakllantirish	17
Abdug'afforova Navbahoroy Botirjon qizi	
Raqamli sivilizatsiya davrida oliy ta'limda axborot-analitik kompetensiyani shakllantirishning nazariy-pedagogik asoslari	22
Oybek Davlatov	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning kommunikativ kompetensiyalarini rivojlantirishda o'yin texnologiyalarining ahamiyati	27
Bekmuhammedova Muhliisa Abdusattarovna	
Jaloliddin Rumiy asarlarida komil inson va shaxsiy kamolot masalalari	33
Qodirova Madina Odiljon qizi	
Interfaol ta'lim texnologiyalari asosida o'quvchilarning ijodiy va tanqidiy fikrlash kompetensiyalarini rivojlantirishning pedagogik imkoniyatlari	37
Ergasheva Shaxnoza Baxtiyor qizi	
Rhythmic Gymnastics: a Harmony of Art and Sport	42
Hurshida Murzoyeva	
Sport to'garaklari mashg'ulotlarining talaba-yoshlar jismoniy rivojlanishiga ta'siri	46
Jabborova Sevara Asroqul qizi	
Inklyuziv ta'lim sub'yektlari hamkorligini boshqarishning innovatsion pedagogik mexanizmlari	51
Kuranboyeva Ozoda Xakimovna	
Maktabdan tashqari ta'lim muhitining o'quvchilar ijtimoiy-emotsional rivojlanishiga ta'sir etuvchi pedagogik omillari	57
Mexriniso Nosirova	
Yangi O'zbekistonda maktabgacha va maktab ta'limi tizimi uchun zamonaviy pedagog kadrlar tayyorlashning rivojlanish istiqbollari	61
Sodiqova Yulduzxon Maxamat qizi	
Integrating Culture in Language Teaching and Developing Intercultural Tolerance: Pedagogical Approaches and Classroom Implications	65
Tairova Ruzakhon Umidbek qizi	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida darsga ijobiy munosabatlarni shakllantirish va rivojlantirish texnologiyalari	71
Tursunbayeva Yulduz	
Sun'iy intellekt asosidagi adaptiv ta'lim muhitining pedagogik-psixologik nazariy asoslari	75
Xakimov Utkirbek Ilhomjon o'g'li	
O'zbek xalq cholg'ulari orkestri ijrochiligi san'atining rivojlanish tarixi va uning pedagogik ta'limdagi o'rni ...	79
Miskinova Sabina Ziyadxon qizi	
Преодоление узбекско-русской лингвокультурной интерференции при текstopорождении студентов-филологов: методический аспект	85
Тахирова Маъсуда Абдужаббор кизи	
Инновационные методы преподавания русского языка в вузах Узбекистана: развитие коммуникативной и речевой компетенции учащихся	91
Шокаримова Камола Абдуллаевна	

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida yumshoq ko'nikmalarni shakllantirishning nazariy-metodologik asoslari....	98
<i>Yakubjonov Xasan Qahramonovich</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining ilmiy-ijodiy kompetensiyalarini rivojlantirish texnologiyalari	103
<i>Umarov Xusniddin Egamboyevich</i>	
Sport maktabi o'quvchilarida yengil atletika intervalli mashg'ulotlari yordamida chidamlilikni oshirish	107
<i>Shuxrat Xudoyberdiyev Mamayusupovich, Abduqahhorov Nuriddin Xabibulloyevich</i>	
O'zbek va jahon adabiyoti matnlarini qiyosiy tahlil qilishda sun'iy intellekt va kompyuter lingvistikasining o'rni	112
<i>Sodikova Makhliyo</i>	
Milliy va umuminsoniy qadriyatlarga asoslangan harbiy tarbiya metodlari	117
<i>A'zamov Inom Salimjonovich</i>	
Boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarining inklyuziv ta'lim sharoitida o'quvchilar bilan ishlashda STEAM yondashuvidan foydalanish metodikasini takomillashtirish	121
<i>Abidjanova Vasila To'likinovna</i>	
Kommunikativ topshiriqlar asosida ingliz tilida gapirish ko'nikmasini rivojlantirishning metodik imkoniyatlari	129
<i>Prenova Gulsara Barlikbayevna</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining pedagogik nutqiy kompetentligini rivojlantirishning nazariy asoslari	134
<i>Meyliqulova Manzura Abdullayevna</i>	
Kasbiy ta'lim sifatini boshqarishda sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish	138
<i>Ne'matova Zarina Furqat qizi</i>	
Kimyoning asosiy tushuncha va qonunlarini aksiomatik asosda talqin qilishning ilmiy-pedagogik ahamiyati	141
<i>Kamolova Nargiza Ibragimovna</i>	
Моделирование процесса формирования патриотизма у курсантов на основе культурного наследия казахской и узбекской интеллигенции	147
<i>Малдыбаев Куандик Бекбауович</i>	
Bo'lajak tarjimonlarda mumtoz asarlardagi leksik-frazeologik birliklarni tarjima qilish kompetensiyasini shakllantirish ("Firdavs ul-iqbol" asari misolida)	152
<i>Borasulova Dilnoza Dilmurodjon qizi</i>	
WHY I+1 is Not the ZPD: Reassessing Input-Based and Sociocultural Accounts of EFL Development	155
<i>Sattarova Zulxumor Nodirbek kizi</i>	
Лингвометодическая компетенция учителя русского языка: генезис понятия и структура в современной педагогической науке	159
<i>Икрамова Мунира Маруфжановна</i>	
Kasbiy axloq va pedagogik madaniyat masalasini tadqiq etishda ilmiy tadqiqot metodlarining o'rni va vazifalari	163
<i>Kazakov Shavkat Norqobilovich</i>	
Kichik maktab yoshidagi bolalar nutq faoliyatida ijtimoiy muhitning psixologik roli	168
<i>Shadiyev Feruz Djaxonovich</i>	
Intellektida nuqsoni bo'lgan kichik maktab yoshidagi o'quvchilarning so'z boyligini boyitishda o'yin texnologiyasidan foydalanish	173
<i>Xolmuxamedova Zilola Azimovna</i>	
PIRLS xalqaro baholash dasturida matn bilan ishlashning asosiy turlari va ularni boshlang'ich ta'limda qo'llash metodikasi	178
<i>Yusupova Gulshiraxan Zinatdinovna</i>	
Ona tili ta'limida sun'iy intellekt vositalaridan foydalanish orqali o'qituvchilarning kasbiy mahoratini oshirish	183
<i>Toshmatova Yulduz Olloqulovna</i>	
Kompetentlikka asoslangan ta'limda pedagogning kasbiy madaniyatining o'rni	190
<i>Xojamov Ilhomjon Rahmonaliyevich</i>	

Boshlang'ich ta'limda darslik va o'quv lug'atlari integratsiyasi asosida o'quvchilarning lingvistik-kommunikativ kompetensiyalarini rivojlantirish metodikasini takomillashtirish	195
Ergasheva Tuyg'unoy Shavkatjon qizi	
Bo'lajak musiqa ta'limi o'qituvchilarining raqamli-pedagogik kompetensiyasini rivojlantirishning integrativ-metodik modelini takomillashtirish	201
Ataboyeva Muxlisa Azimjon qizi	
Raqamli ta'lim nazariyasi va metodikasi asosida oliy ta'lim pedagoglarining kasbiy faoliyatini takomillashtirish.....	209
Choriyeva Lobar Fayzullo qizi, Safarov Azamat Rasul o'g'li	
Inklyuziv ta'limda o'quvchilarning individual ehtiyojlarini aniqlash va ularga mos pedagogik yondashuvlarni tashkil etish	214
Avazova Ozoda Ashurali qizi	
Integrativ yondashuv asosida talabalarning kreativ faoliyatini rivojlantirishning pedagogik texnologiyalari ...	219
Abdusabirova Laylo Azizjon qizi	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining imloviy savodxonligini oshirish usullari	224
Ashurova Zilolaxon Baxodir qizi	
Boshlang'ich ta'limda Jeopardylabs platformasi asosidagi o'yin-topshiriqlarnig dars samaradorligidagi ahamiyati.....	229
Atayeva Baxrinisa Abduvaxidovna	
Tasviriy san'at talabalarida perseptiv qobiliyatlarni rivojlantirishning pedagogik-psixologik asoslari	233
Bazarova Muyassarxon Maxamadyusubovna	
What Trainee English Teachers Notice in AI-Generated Assessment Tools: Fault Detection in Two Tesol Cohorts	238
Dildora Kdirbayeva	
Zamonaviy didaktik vositalar asosida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy kometensiyasini rivojlantirish mexanizmi.....	246
Ergasheva Ma'mura Suyunovna	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida "Ilk qadam" milliy o'quv dasturi asosida bolalarning har tomonlama rivojlanishini ta'minlashning pedagogik asoslari.....	250
Ergasheva Umrinisso Komilovna	
Aqli zaif bolalarda kommunikativ ko'nikmalarni shakllantirishning diagnostik mezonlari va ko'rsatkichlari ...	254
Hamraqulova Durdona Dilshod qizi	
Parent Preparation for Meaningful Participation in Inclusive Education	258
Muazzam Bakhtierovna Abdurakhmanova	
Oliy ta'limning nofilologik yo'nalishlarida til ta'limi darsliklari mazmunini bosqichma-bosqich loyihalash	262
Muxamedova Muhlisa Avazjon qizi	
Interyer dizayn ta'limida sun'iy intellekt: bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy kompetensiyasini shakllantirish metodikasi.....	268
Rustamov Kamoliddin Ziyodulla o'g'li	
Differences Between Professional and Amateur Boxing	273
Shuhrat Dilmuradov	
Лингводидактический потенциал интерактивного обучения в развитии речевой компетенции пятиклассников.....	277
Ергашева Эльвира Владимировна	
Теория, метод и профессиональное действие: пути модернизации дисциплины "Методика преподавания родного языка" в педагогическом вузе.....	281
Шоира Баймурадовна Бабаева	
Yozma nutq kompetensiyasini rivojlantirishga yo'naltirilgan kognitiv-grafomotor mashqlar tizimi	285
Rashidova Saida Ravshonbek qizi	
4-sinf o'qish savodxonligi darslarida o'quvchilarning ijodiy fikrlash qobiliyatini shakllantirishning pedagogik shart-sharoitlari	289
To'xtaxo'jayeva Shaxnoza Muhammadumar qizi	

Ingliz tilini o'qitishda formativ baholash tizimini takomillashtirishning pedagogik asoslari	294
<i>Allayarova Muhabbat Xudayarovna</i>	
Pedagogical Conditions for Establishing an Integrative Approach to Developing Students' Didactic Competence	300
<i>Orazova F. O.</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida empatik liderlikka asoslangan boshqaruv mexanizmlarini takomillashtirish	306
<i>Umarova Moxinur Shukuroxunovna</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkiloti tarbiyachilarining pedagogik faoliyatini metodik loyihalashning zamonaviy holati va mavjud muammolari.....	312
<i>Temirova Shahloxon Xoshimjon qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida lingvistik tafakkurni rivojlantirishning kognitiv-lingvodidaktik asoslari	317
<i>Abdullayeva Dilovar Bahrullayevna</i>	
"Avesto" ta'limotida ma'naviy-axloqiy qarashlarning pedagogik xususiyatlari	321
<i>Aliyev Islambek Tursinbayevich, Ibragimova Farangiza Oybekjon qizi</i>	
O'quvchilarda milliy tuyg'ularni shakllantirishning ilmiy – pedagogik asoslari	326
<i>Begmatova Nasiba Safarbayevna</i>	
Fizikadan nostandart va olimpiada masalalarini yechish orqali o'quvchilarning muhandislik kompetensiyalarini rivojlantirish metodikasi.....	330
<i>Jo'rayev Farxod Isroilovich</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarda divergent-kasbiy fikrlash kompetensiyasini shakllantirishda kreativ yondashuvning didaktik imkoniyatlari.....	338
<i>Xolbo'tayeva Dilfuza Usmon qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida vaqtni boshqarish kompetensiyalarini shakllantirishda mustaqil ta'lim topshiriqlarining pedagogik imkoniyatlari.....	346
<i>Norova Nargiza Xalmamat qizi</i>	
Katta yoshdagi ayollarda metabolik salomatlikni yaxshilashga yo'naltirilgan sog'lomlashtiruvchi jismoniy mashg'ulotlar metodikasi	350
<i>Ruziyeva Raxima Bobojonovna</i>	
Technology-Integrated English Writing Instruction: a Tpack-Based Approach to Competence Development.....	357
<i>Omonova Maftuna Shermatovna</i>	
Disleksiyali o'quvchilar bilan individual ishlashning psixologik-pedagogik asoslari	362
<i>Toshpo'latova Go'zal Fayzullo qizi</i>	
Maktab o'quvchilarini jismoniy va ma'naviy-axloqiy tarbiyalashda o'lkashunoslik-turistik faoliyatning integrativ pedagogik modeli (Qashqadaryo viloyati misolida).....	366
<i>Yodgorov Mansurjon Abduraximovich</i>	
Sun'iy intellekt texnologiyalaridan ingliz tili ta'limida foydalanishning ahamiyati	372
<i>Buriyeva Zarnigor Tolibjonovna</i>	
Ko'p qirrali figuralarni o'rgatishda raqamli platformalardan yoki dasturlardan o'rganish metodikasi	376
<i>Uraimova Durdona Baxodirjon qizi</i>	
O'zbekiston va Amerika Qo'shma Shtatlari ta'lim tizimida maktab boshqaruvining innovatsion mexanizmlarini qiyosiy tahlil qilish	381
<i>Jamolov Fazliddin Nuriddin o'g'li</i>	
Sun'iy intellektli o'quv vositalarini yaratuvchi ta'lim muhitlarining qiyosiy tahlili.....	387
<i>Sadikova Dilshoda Aminjon qizi</i>	
Bo'lajak maktabgacha ta'lim pedagoglarida mediatarbiya orqali tanqidiy fikrlashni rivojlantirish metodikasi...	392
<i>Umirzoqova Malika Mamadi qizi</i>	
Kasbiy ta'lim o'quvchilarining liderlik kompetentligini raqamli kollaborativ faoliyatda rivojlantirish bo'yicha xorijiy yondashuvlar.....	397
<i>Sanayeva Sogdiana Ziyadullayevna</i>	

Bo'lajak o'qituvchilarda raqamli ijodkorlikni shakllantirishning pedagogik shart-sharoitlari	403
<i>Sotbarova Dilfuza Ilhom qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining ingliz tilida produktiv muloqot ko'nikmalarini akmeologik yondashuv va storytelling texnologiyasi asosida rivojlantirish metodikasini takomillashtirish.....	409
<i>Turdiyeva Feruza Sobirjon qizi</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida individual yondashuvning yetishmasligi va ta'lim sifatiga ta'siri.....	417
<i>Xushnazarova Ma'mura Nodirovna, Mannopova Nilufar Ziyovuddin qizi</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotida pedagogik baholash va psixologik tashxis: farqlanishi va tarbiyachi kasbiy vakolatining chegaralari	422
<i>Зайнутдинова Дилобар Нуритдиновна</i>	
Geometriya o'qitish metodikasini takomillashtirishda turk geometriyasi masalalarini yechish usullaridan foydalanishning ahamiyati.....	429
<i>Imomnazarova Nurjaxon Toktaboyevna</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida inklyuziv ta'limni rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari	436
<i>Otahanova Manzura G'ofurovna</i>	
Predikativlik - umumlingvistik qonuniyat (ingliz, fransuz va o'zbek tillari misolida).....	441
<i>Kurbanova Raxima Abdullayevna</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarni milliy qadriyatlar ruhida tarbiyalashning ahamiyati	450
<i>Eshmuratova Gauxar Maxsudovna</i>	
Badiiy matnlar asosida talabalarling lingvomadaniy kompetensiyasini rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari	455
<i>Ochilxonov Abduljalolxon Davron o'g'li</i>	
O'qituvchining kasbiy faoliyatida oilaviy omilning ijtimoiy-psixologik ahamiyati.....	461
<i>Turdimatova Elnaza Erkinjon qizi</i>	
Pedagogik amaliyot pedagogik otm talabasi uchun ijtimoiy, kasbiy moslashuv maktabi sifatida	465
<i>Choriyeva Mehribonu Baxtiyor qizi</i>	
Implementing Competency-Based Education (CBE) in English Language Teaching: Principles, Frameworks, and Performance-Based Assessment.....	470
<i>Erkinova Lutfiya Qudratovna</i>	
Bo'lajak tarbiyachilarda kasbiy-pedagogik madaniyatni rivojlantirish texnologiyasi	474
<i>Giyasova Mushtariy Abdiganiyevna</i>	
Ta'lim samaradorligini ta'minlashda axborot ta'lim resurslari imkoniyatlari.....	477
<i>Qurbonova Nafisa Ilxom qizi, Meyliyeva Shahodat Ulug'bek qizi</i>	
Umumiy o'rta ta'lim maktablarida inklyuziv ta'limni tashkil etishning pedagogik shart-sharoitlari.....	481
<i>Umarova Marg'uba Ulug'bek qizi</i>	
Alaliyali bolalarda nutqkompetensiyasini rivojlantirishning neyrokognitiv multimodal texnologiyalari	485
<i>Usarova Madina Odil qizi</i>	

PREDIKATIVLIK - UMUMLINGVISTIK QONUNIYAT (INGLIZ, FRANSUZ VA O'ZBEK TILLARI MISOLIDA)

Kurbanova Raxima Abdullayevna

Samarqand davlat tibbiyot universiteti

"Lotin tili va tibbiy terminologiya" kafedrası dotsent vazifasini bajaruvchi

Annotatsiya: Maqolada predikativlik gapning asosiy konstitutiv belgisi va barcha tillarga xos umumlingvistik qonuniyat sifatida ingliz, fransuz va o'zbek tillari misolida qiyosiy-tipologik jihatdan tadqiq etilgan. Predikativlikning invariant mazmuni - modallik, zamon va shaxs kategoriyalari - uch tilda turlicha vositalar orqali voqelanishi ko'rsatilgan: ingliz tilida asosan analitik vositalar (tuslangan fe'l, yordamchi va modal fe'llar, qat'iy so'z tartibi), fransuz tilida flektiv-analitik vositalar (fe'l tuslanishi, mayl shakllari, ega-klitikalar, être bog'lamasi), o'zbek tilida esa agglutinativ vositalar (kesimlik qo'shimchalari) yetakchilik qiladi. Kesimdagi shaxs-son shakllarining farqlanish darajasi bilan eganing majburiyligi o'rtasidagi teskari bog'liqlik aniqlandi va u tipologik ma'lumotlar bilan asoslandi. Ot kesimli, mavjudlik va shaxssiz gaplar qiyoslanib, o'zbek tilidagi nol bog'lama va evidensial modallikning o'ziga xosligi ochib berildi. Natijalar qiyosiy tilshunoslik va xorijiy tillarni o'qitishda interferensiya xatolarining oldini olish uchun qo'llanishi mumkin.

Kalit so'zlar: predikativlik, kesimlik, modallik, zamon, shaxs, tuslangan fe'l, bog'lama, ot kesim, ega, qiyosiy-tipologik tahlil, ingliz tili, fransuz tili, o'zbek tili.

Abstract: The article examines predicativity as the main constitutive feature of the sentence and a general linguistic regularity common to all languages, using a comparative-typological approach and data from English, French and Uzbek. It is shown that the invariant content of predicativity - the categories of modality, tense and person - is realised by different means in the three languages: analytic means prevail in English (the finite verb, auxiliary and modal verbs, fixed word order), inflectional-analytic means in French (verb conjugation, moods, subject clitics, the copula être), and agglutinative means in Uzbek (predicative suffixes). An inverse relationship between the number of distinct person-number forms of the predicate and the obligatoriness of the subject is identified and supported by typological data. Comparison of nominal, existential and impersonal sentences reveals the specificity of the zero copula and evidential modality in Uzbek. The results can be applied in comparative linguistics and in foreign language teaching to prevent interference errors.

Key words: predicativity, modality, tense, person, finite verb, copula, nominal predicate, subject, comparative-typological analysis, English, French, Uzbek.

Аннотация: В статье предикативность исследуется как основной конститутивный признак предложения и общелингвистическая закономерность, присущая всем языкам, в сопоставительно-типологическом аспекте на материале английского, французского и узбекского языков. Показано, что инвариантное содержание предикативности - категории модальности, времени и лица - реализуется в трёх языках различными средствами: в английском преобладают аналитические средства (финитный глагол, вспомогательные и модальные глаголы, фиксированный порядок слов), во французском - флективно-аналитические (спряжение глагола, наклонения, клитики-подлежащие, связка être), в узбекском - агглютинативные (аффиксы сказуемости). Выявлена обратная зависимость между степенью различения лично-числовых форм сказуемого и обязательностью подлежащего, обоснованная типологическими данными. В результате сопоставления именных, бытийных и безличных предложений раскрыто своеобразие нулевой связки и эвиденциальной модальности в узбекском языке. Результаты могут применяться в сопоставительном языкознании и в обучении иностранным языкам для предупреждения интерференционных ошибок.

Ключевые слова: предикативность, сказуемость, модальность, время, лицо, финитный глагол, связка, именное сказуемое, подлежащее, сопоставительно-типологический анализ, английский язык, французский язык, узбекский язык.

KIRISH

Gap tilning asosiy kommunikativ birligi bo'lib, uni so'z birikmasidan ajratib turuvchi bosh belgi predikativlikdir. V.V. Vinogradov ta'rificha, predikativlik - gap mazmunining voqelikka munosabati bo'lib, u modallik, zamon va shaxs sintaktik kategoriyalari orqali ifodalanadi^[1]. Bir xil leksik tarkibga ega ikki birlikni qiyoslash bu farqni yaqqol ko'rsatadi: Talaba kitob o'qidi - gap, kitob o'qigan talaba esa so'z birikmasi; xuddi shunday, ingliz tilida *The student read the book* va *the student reading the book*, fransuz tilida *L'étudiant a lu le livre* va *l'étudiant lisant le livre* juftliklarida faqat birinchi birlik voqea haqida tasdiq bildiradi, uni ma'lum zamonga va so'zlovchining pozitsiyasiga bog'laydi.

Har bir tilda gap mavjud va har bir gap predikativ bo'lgani uchun predikativlik tilning umumiy, universal qonuniyati hisoblanadi. Biroq uning ifoda vositalari tillarning tipologik tuzilishiga ko'ra keskin farqlanadi: bir tilda predikativlik bitta qo'shimchada mujassamlashsa, boshqasida yordamchi so'zlar, so'z tartibi va intonatsiya yig'indisi orqali namoyon bo'ladi. Shu sababli umumlingvistik qonuniyatning turli tizimli tillarda voqelanishini qiyosiy o'rganish nazariy tilshunoslik uchun ham, amaliy tilshunoslik uchun ham dolzarbdir.

Masalaning amaliy ahamiyati ham katta. O'zbek tilida so'zlashuvchi o'quvchilar ingliz va fransuz tillarini o'rganishda ko'pincha predikativlikning ona tilidagi ifoda modelini ko'chiradi: bog'lamani tushirib qoldiradi (*I student o'rniga I am a student*; *Je étudiant o'rniga Je suis étudiant*), shaxssiz gaplarda formal egani qo'llamaydi (*Is raining o'rniga It is raining*; *Pleut o'rniga Il pleut*). Bunday interferensiya xatolarining tabiatini tushuntirish va ularning oldini olish predikativlik ifodasining tillararo farqlarini ilmiy asosda bilishni talab qiladi.

Tadqiqot obyekti - ingliz, fransuz va o'zbek tillarida gapning predikativ asosi.

Tadqiqot predmeti - predikativlikning modallik, zamon va shaxs kategoriyalarini ifodalovchi morfologik, sintaktik, leksik va intonatsion vositalar.

Tadqiqot maqsadi - predikativlikni umumlingvistik qonuniyat sifatida asoslash va uning uch tildagi voqelanish xususiyatlarini qiyosiy-tipologik jihatdan aniqlash.

Tadqiqot vazifalari:

- predikativlikka oid nazariy qarashlarni tahlil qilish;
- uch tilda predikativlikni ifodalash vositalarini tizimlashtirish;
- shaxs, zamon va modallik kategoriyalarining ifodalanishini qiyoslash;
- ot kesimli, mavjudlik va shaxssiz gaplarning predikativ asosini tavsiflash;
- natijalarning lingvodidaktik ahamiyatini ko'rsatish.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI.

Predikativlik muammosi rus tilshunosligida chuqur ishlab chiqilgan. A.M. Peshkovskiy gapning markazi sifatida kesimni ko'rsatib, predikativlik (сказуемость) ifodasini birinchi navbatda tushlangan fe'l bilan bog'lagan^[2].

V.V. Vinogradov predikativlikni modallik, zamon va shaxs kategoriyalari majmui sifatida ta'riflab, uni gapni boshqa sintaktik birliklardan farqlovchi asosiy belgi deb hisoblagan^[1].

Bu nazariya ingliz tili materialida A.I. Smirnitiskiy^[3] va L.S. Barxudarov^[4] tomonidan rivojlantirilgan bo'lib, ular ingliz tilida predikativlik asosan tushlangan fe'l shakllari orqali ifodalanishini ko'rsatgan.

V.G. Gak fransuz tilining nazariy grammatikasida predikativlikni fe'lning mayl, zamon va shaxs shakllari hamda fransuz tilining analitizmga moyilligi bilan bog'liq holda tahlil qilgan^[5].

G'arb tilshunosligida predikativlik turli terminlar bilan tadqiq etilgan. O. Jespersen predikativ birikma (nexus) va atributiv birikma (junction) tushunchalarini farqlab, *the dog barks* va *a barking dog* birikmalari o'rtasidagi tub farqni ko'rsatgan^[6].

É. Benveniste hind-yevropa tillaridagi ot gaplarni tahlil qilib, ot kesimli gap bog'lamasi tushib qolgan fe'lli gap emas, balki o'ziga xos tasdiq ma'nosiga ega mustaqil gap turi ekanini asoslagan^[7].

M.A.K. Halliday funksional grammatikasida gapning "mayl" (Mood) elementi ega va zamon yoki modalikni ifodalovchi tushlangan qism (Finite)dan iborat ekani ko'rsatiladi^[8]; bu talqin Vinogradovning predikativlik haqidagi qarashlariga mazmunan yaqin. Ingliz va fransuz tillarining mukammal grammatikalari^[9, 10, 11, 12] predikativlikni ifodalovchi vositalarning batafsil tavsifini beradi.

Predikativlik vositalarining tillararo farqini izohlashda morfologik va sintaktik tipologiya muhim ahamiyatga ega. E. Sapir tillarni grammatik tushunchalarni ifodalash usuliga ko'ra tasniflab, analitik, agglutinativ va fuzion texnikalarni farqlagan^[13], J. Greenberg esa so'z tartibi bilan bog'liq universalialarni, jumladan, tushlangan yordamchi fe'lning o'rniga oid qonuniyatlarni aniqlagan^[14].

Tipologik tadqiqotlarda L. Stassen fe'lsiz va ot kesimli predikatsiyaning tillar bo'ylab tarqalishini tizimli tahlil qilgan^[15], Jahon til tuzilmalari atlas (WALS) ma'lumotlari esa nol bog'lama va ega ifodasining global tarqalishini miqdoriy jihatdan ko'rsatadi^[16, 17].

O'zbek tilshunosligida predikativlik "kesimlik kategoriyasi" sifatida o'rganiladi. Akademik grammatikada kesimning ifodalanish usullari batafsil tavsiflangan ^[18], N. Mahmudov va A. Nurmonov esa gapning lisoniy qurilishini [WPM] modeli bilan ifodalab, kesimlik ko'rsatkichlarini (Pm) gapning shakllantiruvchi markazi deb hisoblaganlar ^[19, 20]. Bu yondashuv oliy ta'lim darsliklarida ham o'z aksini topgan ^[21].

So'nggi yillarda fe'lining predikativ va boshqa sintaktik vazifalarini o'rganishga oid ishlar ham e'lon qilinmoqda ^[22]. Biroq predikativlikni ingliz, fransuz va o'zbek tillari materialida bir vaqtda, yagona tipologik mezon asosida qiyoslovchi tadqiqotlar kam; mavjud ishlar asosan ikki til doirasida olib borilgan. Maqolaning o'ziga xosligi ham shundadir.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotda qiyosiy-tipologik metod yetakchi bo'lib, qiyos asosi (tertium comparationis) sifatida predikativlikning uch invariant kategoriyasi - modallik, zamon va shaxs olindi. Shuningdek, quyidagi usullardan foydalanildi:

- tavsifiy usul - har bir tilda predikativlikni ifodalovchi vositalar ingliz, fransuz va o'zbek tillarining nufuzli grammatikalari ^[9, 11, 18] asosida tavsiflandi;
- transformatsion tahlil - predikativ birliklar nopredikativ birliklarga (gap → so'z birikmasi) va aksincha aylantirilib, predikativlik belgilarining qaysi vositalarda mujassamlashgani aniqlandi;
- paradigmatic tahlil - muntazam fe'l va bog'lamaning hozirgi zamondagi shaxs-son shakllari sanab chiqilib, ularning yozma va og'zaki nutqda farqlanish darajasi hisoblandi;
- tipologik qiyos - olingan natijalar WALS atlasining nol bog'lama va ega ifodasi bo'yicha ma'lumotlari ^[16, 17] bilan solishtirildi.

Tadqiqot materiali sifatida uch tilning nufuzli grammatikalaridagi misollar va bir xil mazmunni uch tilda ifodalovchi, muallif tomonidan tuzilgan parallel gaplar qo'llanildi; ingliz va fransuz tilidagi misollar tegishli grammatikalarda qayd etilgan me'yorlar bo'yicha tekshirildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Predikativlikning universal tabiati

Predikativlikning umumlingvistik qonuniyat ekanini *eng aniq ko'rsatuvchi dalil - bir so'zli atov (nominativ) gaplardir*. Qish. - Winter. - L'hiver. kabi gaplarda kesimlik ko'rsatkichi yo'qdek tuyuladi. Biroq gapni o'tgan zamonga ko'chirish bilanoq predikativlik ko'rsatkichi yuzaga chiqadi: Qish edi. - It was winter. - C'était l'hiver. Demak, atov gapning hozirgi zamon shakli - predikativlikning yo'q bo'lishi emas, balki uning nol ko'rsatkich va intonatsiya orqali ifodalanishidir: gap ijro maylida, hozirgi zamonda va tasdiq shaklida turibdi. Bu kuzatish predikativlikni hech bir gap undan xoli bo'lmaydigan universal belgi sifatida talqin qilishga asos beradi ^[1, 7].

Ikkinchi dalil - transformatsiya testi. Har uch tilda gapni so'z birikmasiga aylantirish uchun aynan predikativlik ko'rsatkichlarini "o'chirish" talab etiladi: o'zbek tilida kesimning shaxs-son va zamon qo'shimchalari sifatchosh shakli bilan almashtiriladi (o'qidi → o'qigan), ingliz tilida tushlangan fe'l -ing yoki -ed shakliga (reads → reading), fransuz tilida esa participe présent shakliga (lit → lisant) o'tadi. Natijada uch tilda ham leksik mazmun saqlanib, voqelikka munosabat - ya'ni predikativlik - yo'qoladi. Shunday qilib, predikativlikning mazmuni (modallik, zamon, shaxs) invariant, uning ifoda vositalari esa tilga xos o'zgaruvchidir.

Uchinchi dalil - tuslanmagan shakldagi gaplar. To leave now? Never! - Partir maintenant? Jamais! - Hozir ketish? Hech qachon! kabi infinitivli va harakat nomli gaplarda shaxs va zamon ko'rsatkichlari yo'q, ammo ular baribir gap sifatida qabul qilinadi, chunki ularda modal munosabat (hayrat, rad etish, zaruriyat) intonatsiya orqali ifodalanadi. Bu holat predikativlik komponentlarining teng huquqli emasligini ko'rsatadi: zamon va shaxs ayrim gap turlarida nol yoki noaniq bo'lishi mumkin, modallik esa har qanday gapda saqlanib qoladi. Shu sababli ko'plab tilshunoslar modallikni predikativlikning yadrosi deb hisoblaydi ^[1].

Predikativlikni ifodalash vositalari

Uch tilda predikativlikni ifodalovchi vositalarning qiyosiy tavsifi 1-jadvalda keltirilgan.

1-jadval: Ingliz, fransuz va o'zbek tillarida predikativlikni ifodalash vositalari

Vosita	Ingliz tili	Fransuz tili	O'zbek tili
Morfologik	kam sonli tuslanish shakllari (-s, -ed); am/is/are, was/were	boy tuslanish tizimi: shaxs, son, zamon va mayl qo'shimchalari (parl-e, parl-ons, parl-er-ai)	kesimlik qo'shimchalari: zamon, mayl, shaxs-son (o'qi-di-m, o'qi-y-man, talaba-man)
Analitik (yordamchi so'zlar)	yordamchi va modal fe'llar (do, have, will, can, must)	yordamchi fe'llar (avoir, être), modal fe'llar (pouvoir, devoir)	to'liqsiz fe'llar (edi, ekan, emish), ko'makchi fe'llar, modal so'zlar (kerak, mumkin)
Sintaktik	qat'iy SVO tartibi; ega majburiy; so'roqda inversiya	SVO tartibi; ega-klitika majburiy; est-ce que, inversiya	SOV tartibi; kesim gap oxirida; ega ixtiyoriy
Bog'lama	majburiy be (She is a doctor)	majburiy être (Elle est médecin)	hozirgi zamonda nol yoki -dir (U shifokor / shifokordir); o'tgan zamonda edi
Intonatsion	darak, so'roq, undov intonatsiyasi	so'roq intonatsiyasi og'zaki nutqda asosiy vosita (Tu viens?)	so'roq -mi yuklamasi va intonatsiya (Kelasizmi?)

Jadvaldan ko'rinadiki, predikativlikning bir xil mazmuni uch tilda vositalarning turli "taqsimoti" orqali ifodalanadi. Ingliz tilida predikativlik bir necha analitik elementlar - ega, tuslangan fe'l yoki yordamchi fe'l va so'z tartibi o'rtasida "taqsimlangan"; fransuz tilida morfologik shakllar ancha boy, ammo og'zaki nutqda ularning ko'p qismi talaffuzda farqlanmagani uchun ega-klitika muhim ahamiyat kasb etadi ^[5, 11]; o'zbek tilida esa predikativlik kesim tarkibidagi qo'shimchalar zanjirida mujassamlashadi: o'qi-ma-gan-mi-di-ngiz? kabi bir so'zshaklda inkor, zamon, so'roq-modallik va shaxs-son ma'nolari birga ifodalanadi ^[19].

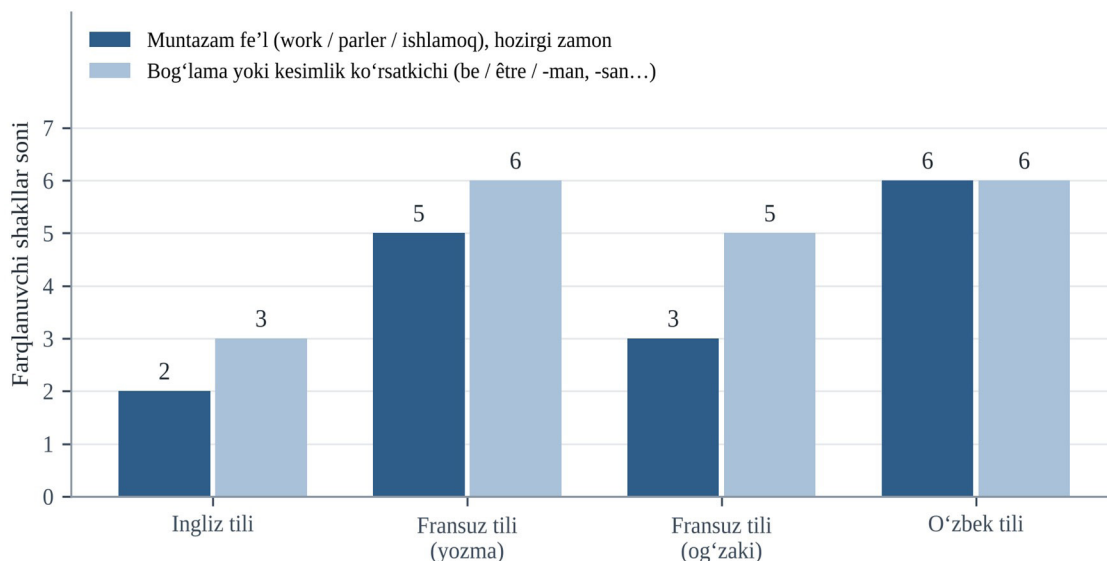
O'zbek tilidagi bu xususiyat gapning [WPm] modelida aniq aks etadi: W -istalgan mustaqil so'z, Pm -kesimlik ko'rsatkichlari (tasdiq-inkor, zamon, mayl, shaxs-son va modallik) ^[19]. Modelga ko'ra, kesim vazifasini har qanday so'z turkumi bajarishi mumkin, uning predikativligini esa so'z turkumi emas, Pm ko'rsatkichlari belgilaydi: Men o'qituvchiman (ot), Havo sovuq (sifat), Bu kitob meniki (olmosh), U uchinchi edi (son), Vaqt yo'q (predikativ so'z). Ingliz va fransuz tillarida esa fe'ldan boshqa so'z turkumi kesim vazifasida kelishi uchun bog'lama vositachiligi shart: The weather is cold - Il fait froid; This book is mine - Ce livre est à moi. Boshqacha aytganda, ingliz va fransuz tillarida predikativlikning asosiy tashuvchisi - fe'l, o'zbek tilida esa so'z turkumidan qat'i nazar kesimlik qo'shimchasi. Bu farq morfologik tipologiyadagi analitik, flektiv va agglutinatativ tillar tasnifi ^[13] bilan bevosita bog'liq.

Shaxs kategoriyasi va eganing majburiyligi. Shaxs kategoriyasining ifodalanishini qiyoslash uchun bir xil mazmundagi gaplarning to'liq paradigmasi 2-jadvalda keltirilgan.

2-jadval: "Talaba bo'lmoq" mazmunidagi gaplarning shaxs-son paradigmasi (hozirgi zamon)

Shaxs-son	Ingliz tili	Fransuz tili	O'zbek tili
I sh. birlik	I am a student	Je suis étudiant	(Men) talabaman
II sh. birlik	You are a student	Tu es étudiant	(Sen) talabasan
III sh. birlik	He is a student	Il est étudiant	(U) talaba / talabadir
I sh. ko'plik	We are students	Nous sommes étudiants	(Biz) talabamiz
II sh. ko'plik	You are students	Vous êtes étudiants	(Siz) talabasiz
III sh. ko'plik	They are students	Ils sont étudiants	(Ular) talaba(lar)

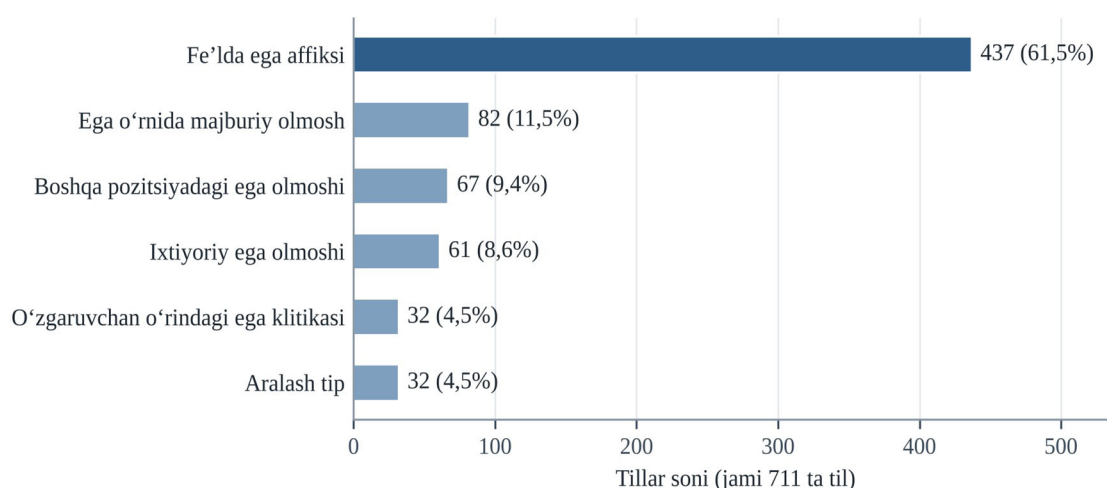
Paradigmalarni qiyoslash muhim qonuniyatni ochib beradi. O'zbek tilida shaxs-son ma'nosi kesimning o'zida to'liq ifodlangani sababli ega ixtiyoriy: Talabaman, Kelyapman, Bilmayman kabi gaplar mustaqil va to'liq predikativ birlikdir ^[18, 21]. Ingliz tilida esa Am a student yoki Am coming shakllari me'yoriy emas (kundalik yozuvlardagi qisqartirilgan uslub bundan mustasno), chunki fe'l shakli shaxsni farqlay olmaydi va bu vazifani ega bajaradi ^[9]. Fransuz tilida ham Suis étudiant yoki Viens (buyruq ma'nosidan tashqari) shakllari noto'g'ri: ega-klitika (je, tu, il) majburiy ^[11, 12]. Muntazam fe'l va bog'lamaning hozirgi zamondagi farqlanuvchi shakllari soni 1-rasmda ko'rsatilgan.

1-rasm: Hozirgi zamonda shaxs-son bo'yicha farqlanuvchi kesim shakllarining soni (muallif hisob-kitobi)

Hisob-kitob shuni ko'rsatadiki, ingliz tilida muntazam fe'l (work - works) hozirgi zamonda atigi 2 ta, bog'lama (am - is - are) 3 ta shaklga ega. Fransuz tilida parler fe'li yozuvda 5 ta (parle, parles, parlons, parlez, parlent), talaffuzda esa atigi 3 ta shaklga ega (/paʁl/, /paʁlɔ̃/, /paʁle/) farqlaydi, chunki je parle, tu parles, il parle, ils parlent bir xil talaffuz qilinadi; être bog'lamasini yozuvda 6 ta, talaffuzda 5 ta shaklga ega. O'zbek tilida esa ham fe'l kesimda (ishlayman, ishlaysan, ishlaydi, ishlaymiz, ishlaysiz, ishlaydilar), ham ot kesimda oltita shaxs-son shakli izchil farqlanadi. Shunday qilib, kesimda shaxsni farqlash darajasi qanchalik past bo'lsa, eganing majburiyigi shunchalik yuqori bo'ladi: shaxs ma'nosi tilning bir qismida "yo'qolmaydi", balki kesimdan egaga ko'chadi. Bu predikativlik umumlingvistik qonuniyatining tillararo "kompensatsiya" mexanizmi orqali amal qilishini ko'rsatadi.

Ushbu qonuniyatni jahon tillari miqyosida ham kuzatish mumkin. M.S. Dryer ma'lumotlariga ko'ra, tadqiq etilgan 711 ta tilning 437 tasida (61,5%) olmoshli ega ma'nosi fe'ldagi affiksalar orqali ifodalanadi, ega o'rnida olmoshni majburiy qo'llaydigan tillar esa atigi 82 ta (11,5%) [17] (2-rasm). Demak, o'zbek tiliga xos model jahon tillarida keng tarqalgan, ingliz tiliga xos majburiy olmoshli ega esa tipologik jihatdan nisbatan kam uchraydigan hodisadir. Fransuz tilidagi ega-klitikalar oraliq holatni egallaydi: ular mustaqil so'z bo'lsa-da, og'zaki nutqda fe'ldan ajralmaydi (j'parle, t'es) va shu sababli ayrim tadqiqotchilar tomonidan fe'l oldi moslashuv ko'rsatkichlari sifatida talqin qilinadi.

2-rasm: Jahon tillarida olmoshli ega ma'nosining ifodalanish usullari (M.S. Dryer ma'lumotlari asosida)

Murakkab kesimda predikativlik ko'rsatkichlarining o'zni. Kesim bir necha so'zdan iborat bo'lganda predikativlik belgilari uning faqat bitta - tushangan qismida jamlanadi. Bu qismning o'zni esa tilning so'z tartibi tipiga bog'liq: ingliz va fransuz tillarida tushangan yordamchi fe'l asosiy fe'ldan oldin, o'zbek tilida esa ko'makchi va to'liqsiz fe'llar asosiy fe'ldan keyin keladi (3-jadval).

3-jadval: Murakkab kesimda predikativlik ko'rsatkichlarining joylashuvi (ko'rsatkich tashuvchi qism kursivda)

Ma'no	Ingliz tili	Fransuz tili	O'zbek tili
Tugallangan harakat	She has read the book.	Elle a lu le livre.	U kitobni o'qib chiqdi.
Uzoq o'tgan zamon	I had finished the work.	J'avais fini le travail.	Men ishni tugatgan edim.
Davomli harakat	They are working.	Ils sont en train de travailler.	Ular ishlayapti.
Imkoniyat + davomlilik	He might be sleeping.	Il pourrait être en train de dormir.	U uxlayotgan bo'lishi mumkin.

Jadvaldagi misollar ko'zgu simmetriyasini ko'rsatadi: ingliz va fransuz tillarida predikativlik belgilari kesimning chap chegarasida (has, a, avais), o'zbek tilida esa o'ng chegarasida (-di, edim, -yapti) to'planadi. Bu holat J. Greenberg aniqlagan universalisi bilan to'la mos keladi: asosiy so'z tartibi SOV bo'lgan tillarda tushlangan yordamchi fe'l doimo asosiy fe'ldan keyin, VSO tillarida esa undan oldin keladi ^[14]; SVO tartibli ingliz va fransuz tillari ham yordamchi fe'lni asosiy fe'ldan oldin joylashtiradi. Shunday qilib, predikativlik ko'rsatkichlarining gapdagi o'rni ham tasodifiy emas, balki tilning umumiy tipologik tuzilishi bilan belgilanadigan qonuniyatdir. Bu kuzatish o'zbek tilida so'zlashuvchilarga ingliz va fransuz tillaridagi analitik shakllarni o'rgatishda muhim: o'quvchi predikativlik belgisini kesim oxiridan emas, uning boshidan izlashga o'rganishi lozim.

Zamon va modallik. Predikativlikning zamon va modallik komponentlari uch tilda turlicha grammatiklashgan. Ingliz tilida morfologik zamon faqat hozirgi va o'tgan zamon qarama-qarshiligidan iborat (works – worked), kelasi zamon va modallik esa asosan analitik vositalar - will, can, must, should kabi modal fe'llar orqali ifodalanadi; mayl kategoriyasi qoldiq holatda (If I were you) saqlangan ^[9, 10]. Halliday talqinicha, aynan tushlangan element (Finite) gapni nutq momentiga (zamon orqali) yoki so'zlovchining baholashiga (modallik orqali) "bog'laydi" ^[8]. Fransuz tilida zamon va mayl sintetik shakllarning boy tizimi orqali ifodalanadi: ijro mayli (indicatif) zamonlari, shart mayli (conditionnel), subyunktiv (subjontif) va buyruq mayli (impératif) ^[11, 12]. O'zbek tilida zamon va mayl kesimdagi qo'shimchalar bilan, modallik esa qo'shimcha ravishda kerak, lozim, mumkin, shart kabi modal so'zlar va ekan, emish to'liqsiz fe'llari bilan ifodalanadi ^[19, 21] (4-jadval).

4-jadval: Zamon va modallik ma'nolarining uch tilda ifodalanishi

Ma'no	Ingliz tili	Fransuz tili	O'zbek tili
O'tgan zamon	I wrote a letter.	J'ai écrit une lettre.	Xat yozdim.
Kelasi zamon	I will write a letter.	J'écirai une lettre.	Xat yozaman.
Shart	If I had time, I would write.	Si j'avais le temps, j'écrirais.	Vaqtim bo'lsa, yozar edim.
Zaruriyat	I must write a letter.	Je dois écrire une lettre. / Il faut que j'écrive.	Xat yozishim kerak.
Imkoniyat	He can swim.	Il peut nager.	U suza oladi. / Suzishi mumkin.
Ko'chirma (evidensial) ma'no	He has apparently / reportedly left.	Il serait parti (shart mayli orqali).	U ketgan ekan / ketgan emish.

Jadvaldagi so'nggi qator alohida e'tiborga loyiq. O'zbek tilida axborot manbasiga munosabat - evidensiallik grammatik vositalar bilan ifodalanadi: ketgan ekan so'zlovchi voqeani keyinroq bilib olganini, ketgan emish esa axborotni boshqalardan eshitganini bildiradi. Ingliz tilida bu ma'no faqat leksik vositalar (apparently, reportedly, it seems) bilan beriladi; fransuz tilida esa u qisman grammatiklashgan bo'lib, "jurnalistik shart mayli" (Il serait parti - "aytilishicha, u ketgan") orqali ifodalanadi ^[11]. Bu misol predikativlikning modallik komponenti barcha tillarda mavjud bo'lgani holda, uning ichki tarkibi tillar bo'ylab turlicha grammatiklashishini ko'rsatadi.

O'zbek tilidagi -dir qo'shimchasi ham modallik nuqtayi nazaridan qiziqarli. Ot kesimda u tasdiq va ishonch ma'nosini kuchaytirs (Bilim - kuchdir), fe'l kesimda taxmin ma'nosini beradi: U allaqachon kelgandir - "u, ehtimol, allaqachon kelgan". Ingliz tilida bu ma'no modal fe'l va perfekt infinitiv birikmasi (He must have come already), fransuz tilida esa devoir fe'li va o'tgan zamon infinitivi birikmasi (Il doit déjà être arrivé) bilan ifodalanadi ^[9, 11]. Shunday qilib, epistemik modallik o'zbek tilida kesimdagi qo'shimcha bilan, ingliz va fransuz tillarida esa modal fe'l asosidagi analitik konstruksiya bilan beriladi.

Modallikning yana bir muhim ko'rinishi - buyruq-istak ma'nosi. Bu yerda uch til o'rtasidagi farq paradigma hajmida namoyon bo'ladi (5-jadval). Ingliz tilida buyruq mayli fe'lining yagona asos shakli bilan ifodalanadi, boshqa shaxslar uchun esa analitik let konstruksiyasi qo'llanadi [9]; fransuz tilida buyruq mayli uch shaklga ega, uchinchi shaxsga buyruq esa que bog'lovchisi va subyunktiv shakli bilan beriladi ^[12]; o'zbek tilida esa buyruq-istak mayli barcha shaxslar uchun maxsus qo'shimchalarga ega to'liq paradigma hosil qiladi ^[18, 21].

5-jadval: Buyruq-istak ma'nosining ifodalanishi ("o'qimoq" fe'li misolida)

Shaxs-son	Ingliz tili	Fransuz tili	O'zbek tili
I sh. birlik	Let me read.	Que je lise.	o'qiy(in)
II sh. birlik	Read!	Lis!	o'qi! / o'qigin!
III sh. birlik	Let him read.	Qu'il lise.	o'qisin
I sh. ko'plik	Let's read.	Lisons!	o'qiylik
II sh. ko'plik / hurmat	Read!	Lisez!	o'qing(iz)!
III sh. ko'plik	Let them read.	Qu'ils lisent.	o'qisin(lar)

Jadval shuni ko'rsatadiki, o'zbek tilida buyruq-istak ma'nosining barcha shaxslar uchun morfologik ifodasi mavjud bo'lsa, ingliz tilida bu ma'no asosan analitik, fransuz tilida esa aralash (morfologik-analitik) yo'l bilan beriladi. Bu yana bir bor predikativlikning modal komponenti universal, uning grammatik "qobig'i" esa tilga xos ekanini tasdiqlaydi.

Ot kesimli, mavjudlik va shaxssiz gaplar. Predikativlik ifodasidagi eng muhim tipologik farqlar fe'lsiz kesimli gaplarda namoyon bo'ladi (6-jadval).

6-jadval: Ot kesimli, mavjudlik, shaxssiz va inkor gaplarning predikativ asosi

Gap turi	Ingliz tili	Fransuz tili	O'zbek tili
Ot kesimli gap	She is a doctor.	Elle est médecin.	U shifokor. / U shifokordir.
Mavjudlik gapi	There is a book on the table.	Il y a un livre sur la table.	Stolda kitob bor.
Ob-havo (shaxssiz)	It is raining.	Il pleut.	Yomg'ir yog'yapti.
Holat (shaxssiz)	It is cold.	Il fait froid.	Sovuq.
Fe'lli gap inkori	I do not know.	Je ne sais pas.	Bilmayman.
Ot kesimli gap inkori	I am not a doctor.	Je ne suis pas médecin.	Men shifokor emasman.

Ingliz va fransuz tillarida ot kesimli gapda bog'lama (be, être) har doim majburiy bo'lib, predikativlik belgilarini - shaxs, zamon va maylni - aynan u tashiydi. O'zbek tilida esa hozirgi zamonning uchinchi shaxsida bog'lama nol ko'rinishga ega (U shifokor), -dir qo'shimchasi esa ko'proq tasdiq, ishonch yoki rasmiy uslub ma'nosini qo'shadi; o'tgan zamonda edi to'liqsiz fe'li qo'llanadi (U shifokor edi) ^[18, 19]. L. Stassen ma'lumotlariga ko'ra, ot kesimli gaplarda nol bog'lamaga yo'l qo'yadigan tillar 386 ta tilning 175 tasini (45,3%), yo'l qo'ymaydigan tillar esa 211 tasini (54,7%) tashkil etadi ^[16]. Demak, ikki model ham jahon tillarida keng tarqalgan va o'zbek tilidagi nol bog'lama "to'liqsizlik" emas, balki predikativlikning qonuniy ifoda usulidir; bu xulosa Benvenistening ot gaplar haqidagi qarashlariga ham mos keladi ^[7].

Mavjudlik gaplarida ham farq yaqqol: ingliz va fransuz tillarida maxsus konstruksiyalar (there is, il y a) va formal ega qo'llansa, o'zbek tilida predikativlik bor va yo'q predikativ so'zlari orqali ifodalanadi. Shaxssiz gaplarda ingliz va fransuz tillari semantik jihatdan bo'sh formal egani (it, il) talab qiladi: bu shaklda egaga ehtiyoj bo'lmasa-da, gapning predikativ tuzilishi uning bo'lishini taqozo etadi. O'zbek tilida esa formal ega yo'q, shaxssiz mazmun yo real ega bilan (Yomg'ir yog'yapti), yo atov gap bilan (Sovuq.) ifodalanadi. Tasdiq-inkor ma'nosi ham predikativlikning tarkibiy qismi sifatida uch tilda turlicha beriladi: ingliz tilida do yordamchi fe'li bilan analitik (do not know), fransuz tilida ikki qismli ne ... pas bilan (og'zaki nutqda ko'pincha faqat pas), o'zbek tilida esa fe'lda -ma- qo'shimchasi, ot kesimda emas to'liqsiz so'zi bilan.

O'zbek tilida bor, yo'q, kerak, lozim, mumkin, shart, darkor kabi so'zlar alohida guruhni - predikativ so'zlarni tashkil etadi: ular asosan kesim vazifasida keladi va kesimlik qo'shimchalarini qabul qilib, zamon va modallikni ifodalaydi (Pulim bor edi, Borish kerak emas) ^[18, 21]. Rus tilshunosligida shunga o'xshash so'zlar "holat kategoriyasi" sifatida tavsiflangan ^[1]. Ingliz va fransuz tillarida bu ma'nolar bog'lama yoki maxsus fe'l bilan tuzilgan analitik konstruksiyalar orqali beriladi: I have money - J'ai de l'argent; You need not go - Tu n'as pas besoin d'y aller; It is possible - Il est possible / Il se peut. Demak, o'zbek tilida predikativlik leksik darajada ham alohida so'z guruhi bilan qo'llab-quvvatlanadi, ingliz va fransuz tillarida esa bu vazifa sintaktik konstruksiyalarga yuklanadi.

So'z tartibi va intonatsiya. Predikativlikni ifodalashda so'z tartibining roli ham turlicha. Ingliz tilida qat'iy SVO tartibi grammatik vazifalarni farqlaydi va so'roq gapda yordamchi fe'lning egadan oldinga o'tishi (Are you a student?) predikativlikning modal komponentini (so'roq) ifodalaydi. Fransuz tilida so'roq uch usulda - inversiya (Êtes-vous étudiant?), est-ce que konstruksiyasi va og'zaki nutqda faqat intonatsiya (Vous êtes étudiant?) orqali beriladi. O'zbek tilida kesim gap oxirida turadi va uning tarkibidagi -mi yuklamasi so'roq ma'nosini ifodalaydi (Talabamisiz?); so'z tartibi esa asosan aktual bo'linishni ifodalashga xizmat qiladi ^[20]. Shunday qilib, ingliz tilida so'z tartibi grammatik, o'zbek tilida esa ko'proq kommunikativ vazifani bajaradi, fransuz tili esa bu jihatdan oraliq holatda turadi.

Natijalarni umumlashtirish. O'tkazilgan qiyos predikativlikning umumlingvistik qonuniyat sifatida ikki darajada amal qilishini ko'rsatadi. Mazmun darajasida u invariant: har uch tilda har bir gap ma'lum modallik (tasdiq, inkor, so'roq, zaruriyat, imkoniyat, evidensiallik), zamon va shaxs ma'nolarini ifodalaydi. Ifoda darajasida esa u tilning tipologik tuzilishiga moslashadi: analitik tuzilishga moyil ingliz tilida predikativlik bir necha so'zga "taqsimlanadi" va so'z tartibi bilan mustahkamlanadi; fransuz tilida morfologik boylik og'zaki nutqdagi omonimiya bilan muvozanatlashib, ega-klitika va analitik shakllar ahamiyati ortadi; agglyutinatativ o'zbek tilida esa predikativlik kesim oxiridagi qo'shimchalar zanjirida mujassamlashadi va so'z turkumidan qat'i nazar har qanday so'zni kesimga aylantiradi. Har uch tilda ham bir vositaning "zaifligi" boshqa vosita bilan qoplanadi - kesimda shaxs farqlanmasa, ega majburiy bo'ladi; bog'lama bo'lmasa, kesimlik qo'shimchasi yoki intonatsiya uning o'rnini bosadi. Aynan shu kompensatsiya mexanizmi predikativlikni tillarning tuzilishidan qat'i nazar saqlanib qoladigan umumiy qonuniyat sifatida ko'rishga asos beradi.

Lingvodidaktik xulosalar. Aniqlangan farqlar asosida o'zbek tilida so'zlashuvchi o'quvchilarning ingliz va fransuz tillarini o'rganishda kutiladigan (qiyosiy tahlil asosida prognoz qilinadigan) interferensiya xatolarini tizimlashtirish mumkin (7-jadval).

7-jadval: **Predikativlik ifodasi bilan bog'liq kutiladigan interferensiya xatolari**

O'zbek tilidagi model	Ingliz tilidagi xato → me'yor	Fransuz tilidagi xato → me'yor	Sababi
nol bog'lama: U shifokor	She doctor → She is a doctor	Elle médecin → Elle est médecin	bog'lama predikativlik tashuvchisi ekani anglanmagan
ixtiyoriy ega: Charchadim	Am tired → I am tired	Suis fatigué → Je suis fatigué	shaxs ma'nosi kesimdan egaga ko'chgani hisobga olinmagan
formal egasiz shaxssiz gap: Sovuq	Is cold → It is cold	Fait froid → Il fait froid	formal ega gap tuzilishining talabi ekani anglanmagan
inkor kesimda: Bilmayman	I not know → I do not know	Je sais pas → Je ne sais pas (yozma me'yor)	inkorning analitik ifodasi o'zlashtirilmagan
evidensial ekan, emish	ma'no tushib qoladi → apparently, reportedly	ma'no tushib qoladi → il serait parti	evidensiallik leksik yoki mayl orqali ifodalanishi bilinmagan

Jadvaldagi xatolarning barchasi bitta umumiy sababga borib taqaladi: o'quvchi predikativlik ma'nosini ona tilidagi vosita (kesimlik qo'shimchasi yoki nol ko'rsatkich) orqali "ko'chiradi", o'rganilayotgan tildagi vositalar taqsimotini esa hisobga olmaydi. Shu bois grammatika darslarida predikativlikning uch tilda ifodalanishini qiyoslovchi jadvallar va transformatsion mashqlardan (masalan, Talabaman → I am a student → Je suis étudiant) foydalanish, bog'lama va formal egani esa "predikativlik tashuvchisi" sifatida tushuntirish maqsadga muvofiq.

XULOSA VA TAKLIFLAR

O'tkazilgan tahlil asosida quyidagi xulosalarga kelindi.

1. Predikativlik - gapni so'z birikmasidan ajratuvchi va har qanday tildagi har qanday gapda mavjud bo'lgan umumlingvistik qonuniyat. Uning mazmuni (modallik, zamon, shaxs) invariant, ifoda vositalari esa tilning tipologik tuzilishiga bog'liq; atov gaplarda ham predikativlik nol ko'rsatkich va intonatsiya orqali ifodalanadi.
2. Ingliz tilida predikativlik asosan analitik vositalar (ega, tuslangan yoki yordamchi fe'l, qat'iy so'z tartibi), fransuz tilida flektiv-analitik vositalar (tuslanish, mayl shakllari, majburiy ega-klitika va bog'lama), o'zbek tilida esa agglyutinatativ vositalar - kesim tarkibidagi kesimlik qo'shimchalari orqali ifodalanadi.
3. Kesimdagi shaxs-son shakllarining farqlanish darajasi (ingliz tilida 2-3, fransuz tilining og'zaki shaklida 3-5, o'zbek tilida 6) bilan eganing majburiyligi o'rtasida teskari bog'liqlik mavjud; bu tillararo kompensatsiya mexanizmi tipologik ma'lumotlar bilan ham tasdiqlanadi.
4. Ot kesimli gaplarda ingliz va fransuz tillarida bog'lama majburiy, o'zbek tilida esa hozirgi zamonda nol bog'lama me'yoriy hisoblanadi; mavjudlik va shaxssiz gaplarda ingliz va fransuz tillari formal egani talab qiladi. O'zbek tilida evidensial modallik (ekan, emish) grammatik vositalar bilan ifodalanadi.

Tadqiqot natijalariga tayanib, quyidagi takliflar ilgari suriladi:

- oliy ta'lim muassasalarining filologiya yo'nalishlarida "Qiyosiy tipologiya" fani dasturiga predikativlikning ifodalanish vositalarini uch til materialida qiyoslovchi alohida mavzu kiritish;

- ingliz va fransuz tillarini o'qitishda bog'lama va formal egani o'zbek tilidagi kesimlik qo'shimchalari bilan qiyoslab tushuntiruvchi transformatsion mashqlar tizimini ishlab chiqish;
- predikativlik vositalari bo'yicha ingliz - fransuz - o'zbek parallel korpusini yaratib, xulosalarni miqdoriy ma'lumotlar asosida chuqurlashtirish;
- o'zbek tilidagi ekan, emish shakllarining ingliz va fransuz tillaridagi tarjima ekvivalentlarini maxsus tadqiq etish.

Tadqiqot natijalaridan nazariy grammatika, qiyosiy tipologiya va tarjima nazariyasi fanlarini o'qitishda hamda xorijiy tillar darsliklarini yaratishda foydalanish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Виноградов, В. В. (1975). Основные вопросы синтаксиса предложения. В кн.: Исследования по русской грамматике: избранные труды. Москва: Наука.
2. Пешковский, А. М. (1956). Русский синтаксис в научном освещении (7-е изд.). Москва: Учпедгиз.
3. Смирницкий, А. И. (1957). Синтаксис английского языка. Москва: Издательство литературы на иностранных языках.
4. Бархударов, Л. С. (1966). Структура простого предложения современного английского языка. Москва: Высшая школа.
5. Гак, В. Г. (2000). Теоретическая грамматика французского языка. Москва: Добросвет.
6. Jespersen, O. (1924). The Philosophy of Grammar. London: George Allen & Unwin.
7. Benveniste, É. (1966). Problèmes de linguistique générale (T. 1). Paris: Gallimard.
8. Halliday, M. A. K., & Matthiessen, C. M. I. M. (2014). Halliday's Introduction to Functional Grammar (4th ed.). London; New York: Routledge.
9. Quirk, R., Greenbaum, S., Leech, G., & Svartvik, J. (1985). A Comprehensive Grammar of the English Language. London: Longman.
10. Huddleston, R., & Pullum, G. K. (2002). The Cambridge Grammar of the English Language. Cambridge: Cambridge University Press.
11. Riegel, M., Pellat, J.-C., & Rioul, R. (1994). Grammaire méthodique du français. Paris: Presses Universitaires de France.
12. Grevisse, M., & Goosse, A. (2016). Le bon usage: grammaire française (16e éd.). Louvain-la-Neuve: De Boeck Supérieur.
13. Sapir, E. (1921). Language: An Introduction to the Study of Speech. New York: Harcourt, Brace and Company.
14. Greenberg, J. H. (1966). Some universals of grammar with particular reference to the order of meaningful elements. In J. H. Greenberg (Ed.), Universals of Language (2nd ed., pp. 73-113). Cambridge, MA: MIT Press.
15. Stassen, L. (1997). Intransitive Predication. Oxford: Clarendon Press.
16. Stassen, L. (2013). Zero copula for predicate nominals. In M. S. Dryer & M. Haspelmath (Eds.), The World Atlas of Language Structures Online. Leipzig: Max Planck Institute for Evolutionary Anthropology. <https://wals.info/chapter/120>
17. Dryer, M. S. (2013). Expression of pronominal subjects. In M. S. Dryer & M. Haspelmath (Eds.), The World Atlas of Language Structures Online. Leipzig: Max Planck Institute for Evolutionary Anthropology. <https://wals.info/chapter/101>
18. O'zbek tili grammatikasi. (1976). II tom. Sintaksis. Toshkent: Fan.
19. Mahmudov, N., & Nurmonov, A. (1995). O'zbek tilining nazariy grammatikasi (Sintaksis). Toshkent: O'qituvchi.
20. Nurmonov, A., Mahmudov, N. va boshq. (1992). O'zbek tilining mazmuniy sintaksisi. Toshkent: Fan.
21. Sayfullayeva, R., Mengliyev, B., Boqiyeva, G., Qurbonova, M., Yunusova, Z., & Abuzalova, M. (2009). Hozirgi o'zbek adabiy tili. Toshkent: Fan va texnologiya.
22. Jumaboeva, M. (2026). The role of the verb as a predicative, adjective, or subject. Xorijiy lingvistika va lingvodidaktika, 4(4 Special Issue), 137-141. <https://doi.org/10.47689/2181-3701-vol4-iss4/S-pp137-141>

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №10(1)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.